

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

O VRIJHEID!

De meesten onder u weten, dat in de loop van de Franse Revolutie, die, in 1789 begonnen, een einde maakte aan de tirannie van het Franse koningschap, aan de absolute machtspositie van de R.K.-kerk en aan de onvrijheid van het economische leven, de leuze „Vrijheid, gelijkheid en broederschap” opkwam. Het individu werd vrij van willekeur, alle mensen waren gelijk in rechten — geen voorrechten van een bepaalde groep — en de algemene broederschap zou, nu de verschillen in behandeling waren weggefallen, kunnen groeien. Die vrijheid en gelijkheid in rechten, dit respect voor de menselijke waardigheid, betekende toch in de eerste plaats dat de mens doel werd en geen middel bleef om een buiten de mens staand doel te bereiken. Een proces, dat in de 16e eeuw in de Renaissance was begonnen, vond een voorlopige afsluiting, waarbij de mens in zijn waardigheid werd gerespecteerd. Vrijheid en gelijkheid werden beschouwd als mensenrechten door God gegeven, die dezelfde geldigheid hadden als de natuurwetten in de kosmos. In de Franse Revolutie vonden, althans in Frankrijk, de collectieve middeleeuwen hun afsluiting, de tijd van het individualisme begon.

Het individu had het recht om zijn ideeën te verspreiden en te laten drukken, het recht om het geloof te belijden dat hem aansprak, had het recht kritiek te uiten, bezit te hebben, kortom het recht om het geluk na te jagen op de wijze die hem paste. De beperkingen die hem daarbij waren opgelegd waren deze zelfde rechten van zijn medemensen. U kent het huiselijke rijmpje van de belangrijkste zedelijke wet uit alle tijden en cultuurfases: „Wat gij niet wilt dat u geschiedt...” Het had meer dan duizend jaar gekost van onvrijheid en een tweehonderd jaar van geestelijke directe strijd voor het recht op vrije meningsuiting, het recht op vrijheid van godsdienst werd erkend. Dat wil dus zeggen dat elk individu gerespecteerd wordt in zijn gewetensbeslissingen en dit betekent dat het recht op de dwaling erkend wordt.

Dwang in geestelijke zaken kweekt huichelaars en vernedert de mens die anders is,

anders denkt, anders gelooft dan de leidende kringen zijn, denken en geloven.

De menselijke samenleving van vrije individuen werd „Open” gemaakt en het einddoel verdween uit de directe belangstelling. Als de mens vrij wordt gelaten zal het goed gaan met die mens en met de maatschappij. Dat was en is het grote geloofspunt van de 18e en de 19e eeuw en de groepen, die het daar niet mee eens waren moesten zich, aarzelend en schoorvoetig of tegenstrevend, er bij neerleggen. De rechten kwamen in de grondwetten der democratisch geregeerde landen en omdat Europa in de 19e eeuw met het typische land van de vrijheid Amerika, leiding gaf in de wereld werd het streven naar vrijheid essentieel in en buiten Europa. Men behoeft de moderne Rechtenverklaring van de Verenigde Naties maar te zien om te begrijpen dat deze rechten niet alleen voor Europa gelden in de 19e en 20e eeuw maar dat zij nog een richtsnoer zijn voor alle regeringen, ook in de 20e eeuw. Na de duistere periode van voor en tijdens de 2e wereldoorlog besefte een gezapig en

n a z o m e r

Vaag drijft door de open deur
 De bleke avondwind
 Een bitter killen geur —
 Alsof de herfst begint.
 Vaag als een vallend blad,
 Daalt door mijn legen geest
 Herinnering aan wat
 Wel eenmaal is geweest.
 't Is of mijn hart verstomt
 En of ik stil verga,
 't Is of de herfst al komt —
 Hij komt weldra — weldra!

C. S. Adema van Scheltema
 (1877—1924)

bijna ingeslapen wereld weer wat het betekende wanneer een groep barbaren alle mensenrechten met voeten trad in een waanzinnig superioriteitsgevoel van het Germaanse ras. Maar er was nog iets gebeurd in het oude Europa. Door het opkomend industrialisme — vrij, werkend in een vrije concurrentie — was een talrijke 4e stand ontstaan, die wel vrij was om kritiek te uiten, wel vrij om hun levensovertuiging te verbreiden maar die te lijden had van andere inbreuken op de menselijke waardigheid. Of waren armoede, werkeloosheid, invaliditeit, onverzorgde ouderdom, lange arbeidstijd en onwaardige behuizing geen inbreuk op de waarde van het individu? Deze mensen, slaven van hun arbeid, kwamen niet toe aan een menswaardig bestaan, waarbij zij van de vruchten van kennis en cultuur konden eten. De geestelijke rechten waren gegarandeerd, aan sociale rechten werd aanvankelijk niet gedacht. Zo was in de natuur alleen de sterkste en de meest geschikt in staat het te houden en zo was het ook in de samenleving. Darwin heeft nooit beseft hoe zijn theorie in de biologie een wapen werd van het economische liberalisme. En uit deze vierde stand, geformuleerd door intellectuelen uit de derde stand ontstond het socialisme, dat een maatschappijvorm ontwierp, waarbij aan de economische uitbuiting geen plaats meer werd gegund. Dit socialisme werd een heilsleer, een geloof, met een zich ontwikkelende dogmatiek en een einddoel dat van de aanhangers dezelfde overgave, offers, strijd en activiteit vroeg als de kerken vroegen van hun aanhangers.

Niet het geheel der mensenrechten uitbreiden met sociale rechten was hun doel, maar een nieuwe maatschappijvorm. In de oude democratieën van Europa bereikten deze mensen een menswaardiger bestaan door een geheel van sociale wetten, waarbij het einddoel vervaagde, maar in het van ouds tirannieke en sociaal achterlijke Rusland bereikten zij — door een lange en diep ingrijpende revolutie — deze omwenteling op sociaal gebied waarbij de vrijheid, als een verouderd burgerlijk begrip, over boord werd gezet. Een nieuwe tirannie, door een profetisch beleden geloof, duldde geen kritiek op de grondslagen van het communisme. Zo ontstond de principiële breuk in het socialisme. Enerzijds oprechte democraten, die zich bij een verkiezingsnederlaag neerlegden en de schuld van de nederlaag ook bij zichzelf zochten, anderzijds onwesterse democraten, die geen kritiek duldden en de

schuld van hun mislukkingen en tekortkomingen uitsluitend aan buiten- en binnenlandse vijanden, aan „kettlers” weten. Na de tirannie der middeleeuwen en de tirannie der absolute vorsten een nieuwe tirannie, die van een economisch stelsel, uitgegroeid tot een levensbeschouwing. En daar ligt de breuk tussen de brokken, waarin de wereld verdeeld is. De vrije wereld, die via kritiek open is gebleven en een gesloten systeem, onvrij omdat de kritiek op haar fundamenteën niet geduld wordt. In de middeleeuwen en ook in 16e en 17e eeuw eenheid van kerk en staat in Europa. In de 20e eeuw eenheid van staat en partij. Met de woorden vrijheid, kritiek, democratie, verkiezing, kan een sluw woordenspel gespeeld worden waarbij onvrijheid als de ware vrijheid wordt voorgesteld, kritiek op de fundamenteën als burgerlijk vooroordeel, democratie is dan de tirannie van een klasse die als de ware democratie wordt aangeduid en verkiezingen als vertraging en zwakte als men het einddoel wil bereiken. Toen Madame Roland in 1793 door de Jacobijnen in de Franse Revolutie werd ge Guillotineerd, richtte zij haar hoofd naar het beeld van Vrijheid en zei: „O vrijheid, wat zijn er een misdaden gepleegd in uw naam!” Ja, misdaden tegen de menselijke waardigheid door hen gepleegd, die voor immer en voor iedereen het heil weten en dit willen vestigen, desnoods met onmenselijke middelen.

Wij mensen van het Westen, achten in overgrote meerderheid, inderdaad de vrijheid van het individu een waarde voor mens en samenleving en het leven zou zonder dat arm, schraal en beperkt zijn. En wat zijn dan die positieve waarden van de vrijheid? Ieder die onvrij is, beseft dat de vrijheid een goed is, zoals de zieke gezondheid waardeert en de kelderbewoner de frisse lucht en de schrijver de geestelijke vrijheid. Een mens kan onvrij zijn uiterlijk.

Hij kan gevangen worden gehouden, het zwijgen kan hem worden opgelegd, maar hij kan ook onvrij zijn door zijn hartstochten, door een gebrek aan intelligentie, door daden van het verleden. Men kan alleen van werkelijke vrijheid spreken als de wil van de mens in overeenstemming is met zijn wezenlijke gezindheid. Dan is de keuze die de mens doet in vrijheid gedaan. De beslissingen van een mens zijn dus bepaald door de gezindheid. Voor de beslissing voelt de mens zich vrij. Dat de gezindheid niet geheel vrij is (erfelijkheid, milieu enz.) sluit

kerstmis op de ark

In de week van 24 december t/m 30 december wordt er bij voldoende deelname een kerstkamp gehouden in „De Ark”. De prijs bedraagt f 42,— (kinderen van 6 t/m 10 jaar f 32,—. Van 0 t/m 5 jaar f 26,— p. w.). Aanvang donderdag, 24 december 18 uur (met diner) tot en met woensdag 30 december (na de lunch).

Ook is het voor zover de plaatsruimte zulks toelaat mogelijk deel te nemen over een periode van 24 december 18 uur t/m zondag 27 december (na diner). Prijs f 32,—. Voor kinderen resp. f 17,— en f 14,—.

Aanmelding: „De Ark” — Belvédèrelaan 14 — Nunspeet — Tel. 03412—2404.

de vrijheidsbeleving niet uit. En deze keuzevrijheid karakteriseert de mens. Het dier kan niet kiezen, in die zin. De mens kan even buiten de situatie staan en dan kiezen, dat kan het dier niet. En deze keuzevrijheid is het meest gediend als de mens geëerbiedigd wordt. Dan kan hij zich ontplooien, kan hij worden wat hij eigenlijk is, dan kan hij, in zijn werk, in zijn gezin, zijn volk, bij zijn vrienden gemeenschap zoeken die zin aan zijn bestaan kunnen geven. Ik ben aan het eind gekomen van mijn ontboezemingen op deze zondagochtend. Maar iets moet ik er aan toevoegen, niet als toetje, maar als gevolg van mijn praatje over de vrijheid. Een aantal jaren heeft het humanistische woord in de aether geklonken in de huiskamers van die mensen, die dit woord blijkbaar wilden horen. Dit woord kon gesproken worden door de zeer op prijs gestelde gastvrijheid verleend door enkele omroepverenigingen. Op die gastvrijheid mag niet, bij voortdurend, een beroep gedaan worden en zal, bij de in werking treding van de nieuwe omroepwet, ook niet gecontinueerd worden. Op grond van het feit dat het Hu-

manistisch Verbond geen kerkgenootschap is, wordt in het concept van de nieuwe wet geen zendtijd door de regering verleend aan het humanistische woord. En dit nu achten wij en tallozen met ons een ontoelaatbare inbreuk op de vrijheid van woord. De regering discrimineert en zij die gediend zijn van dit woord, niemand wordt gedwongen er naar te luisteren, niemand wordt het recht ontzegd zijn woord te spreken, zullen niet meer in de gelegenheid zijn om dit te kunnen horen. Zou dat gebeuren, dan zou afbreuk gedaan worden aan een groot westers goed; de geestelijke vrijheid om datgene uit te dragen wat velen beschouwen als waardevol, hun levensovertuiging. Dat zou Nederland onwaardig zijn. U weet hoe u, in vrije keuze, kunt medewerken om dit te verhoeden. Lid worden van de Humanistische luisterkring, dat is geen humanistische omroepvereniging maar een kring van mensen, niet-humanisten en humanisten, die op de bres willen staan voor het humanistische woord; voor de vrijheid van het westen. Ik dank u voor uw aandacht.

Dr. H. BONGER

Het mooiste geluk van de denkende mens is: het navorsbare te hebben doorvorst en het onnavorsbare rustig te vereren.

Goethe.

IN ONS VRIJE NEDERLAND.

Een lid van onze luisterkring schreef ons:

„Als bewoonster van een Christelijk huis mag ik geen lid zijn van Uw kring. Dus zeg ik mijn lidmaatschap op.

Hopende dat U er notitie van neemt en geen enkel geschrift meer stuurt, daar ik het niet meer ontvangen zal.

Hoogachtend”.

Commentaar overbodig. (Red.)

Bestaat er een groter geluk voor de menselijke geest dan te stijgen boven de chaos der dingen, waar hij de orde der natuur en de dwalingen van de mens onderscheiden kan?

Baco

kalender 1960

In dezelfde mooie uitvoering als in 1959 is heden de kalender 1960 verschenen. Wanneer U zeker wilt zijn van een exemplaar adviseren wij U reeds nu te bestellen door storting of overschrijving van f 2,50 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

DOE HET ZELF

Een kleine tweehonderd jaar geleden heeft de heer Adam Smith een onderzoek ingesteld naar de aard en de oorzaken van de welvaart der natiën. Hij is daarbij tot de ontdekking gekomen, dat één dier oorzaken gelegen is in een juiste verdeling van de arbeid.

De lezers van dit volgedrukte, op goed papier uitgegeven blad zullen de bewering van Adam zonder moeite kunnen beamen. De letters er van zijn getekend, gegoten en gezet door steeds andere vaklieden. Enkele schrijvers hebben aangegeven op welke wijze deze letters tot woorden en zinnen aangevoegd moesten worden. De zaak is gedrukt, van uw adres voorzien en door een reeks nijvere PTT-ambtenaren van Utrecht naar uw brievenbus gebracht. Het papier is gegroeid in Finland, Canada of Zweden. Er zijn bomen omgehakt, vervoerd, vermalen. Kortom voor minder dan zes centen hebt u hier het product, waaraan tien- en misschien wel honderdtallen mensen hun beste krachten hebben gegeven.

Stel je voor, dat de redacteur dat allemaal alleen zou moeten doen voor f 0.06. Hij zou er geen droog brood aan verdienen.

Toch moet er een tijd zijn geweest, waarin ieder zijn eigen stenen bijl sleep, zijn oeros velde, stroopte en bakte, zijn huis bouwde en verder alles verrichtte, wat zijn hand vond om te doen. Het is duidelijk, dat de arbeidsproduktiviteit, waarover men tegenwoordig zoveel leest, gering moet zijn geweest. En toch, waarde lezers, gaan wij naar die tijd terug.

Eén van mijn verwanten heeft een half jaar besteed aan het verven van haar gangetje. Zij had een kwast, een bus verf en een boekje gekocht, waar het allemaal in stond: krabben, schuren, plamuren, gronden, eerste maal en tweede maal verven. En nu het klaar is, kan niemand zien, dat er geverfd is.

Hoewel met tegenzin ga ik er ook steeds meer toe over om het zelf te doen. Daarvoor is het nodig enig gereedschap te bezitten. Mijn reeds lang overleden grootvader placht te zeggen, dat hij met behulp van een mes en een touwtje van twee oude petten een mouwvest kon maken, maar zó handig ben ik nu ook weer niet en bovendien heb ik geen oude petten. Ik moet mij dus een goed stel gereedschap aanschaffen.

Goed, ik ga naar een ijzermagazijn en laat

mij beitels, tangen, boren, schroevendraaiers, hamers en zagen tonen. Het blijkt, dat men voor een paar honderd gulden al een aardige uitzet kan verwerven. Maar daarmee kan ik dan ook zonder veel moeite een nieuw dopje in de kraan zetten of een boekenplank ophangen. Toch zal ik weinig profijt hebben van een elektrische handboor, als ik de slaapkamer moet behangen.

Ik kies dus de gulden middenweg tussen het mes-en-touwtje van grootvader en de elektrische handboor-met-hulpstukken en kom met een hoop rommel thuis, waarmee ik mijn bekwaamheid in het zelfdoen zal moeten bewijzen.

Onlangs heb ik met een schroevendraaier en een kromme breipen een lipsslot gerepareerd. Dat ging uitstekend mag ik wel zeggen. Je moet zoiets systematisch doen en alles op een krant uitspreiden. Het is verbazend om te zien, wat men allemaal in zo'n kleine ruimte bij elkaar weet te brengen. Naar mijn vaste overtuiging zou het ook met minder toekunnen en in deze overtuiging ben ik bevestigd, toen ik na een paar uur de zaak weer keurig in elkaar had en een paar stukjes metaal en wat veertjes had overgehouden. Toen kon ik het slot weer openkrijgen en daar had ik niet eens een lipssleuteltje voor nodig. Het ging met een sleuteltje van een fietsenslot of een koffer net zo goed.

Ik ben van mening, dat dieven en inbrekers, die op mijn deur een duur slot zien, nooit op de gedachte zullen komen, dat ze dit slot met een mespunt kunnen forceren en dus blijft het slot volledig zijn werk doen. Natuurlijk zijn niet alle karweitje even gemakkelijk. Het plakken van een achterband bijvoorbeeld is een werk, waarop ik altijd een hele kettingkast toeleg. En ik weet niet, of u wel eens ergens een knoop aangezet hebt. Ik nog nooit, niet op de juiste plaats tenminste.

Overigens doe ik zoveel mogelijk zelf. En dan bij voorkeur die dingen, waarvan ik weet, dat familieleden en kennissen de handen in elkaar zullen slaan en uitroepen: „Kijk nu toch eens aan, Wie zou dat ooit van hem gedacht hebben!”

Maar het is wel waar, dat je op zo'n manier op den duur met een byzonder wrakke huisboedel komt te zitten.

Misschien heeft Adam Smith toch gelijk.

H. H.

lezingen voor de radio

1 nov. VARA 9.45 Mr. J. in 't Veld: Maatschappelijk werk in ruimer verband.

3 nov. A.V.R.O. 16 uur: Mr A. A. L. F. van Dullemen: De verantwoordelijkheid van de jurist als mens, in 't bijzonder van de strafrechtjurist

8 nov. VARA 9.45 Dr. J. P. van Praag: Het verbond der verontrusten.